

Warszawa, 05-09-2025 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

II.510.1092.2025.DC

Pan Waldemar Żurek

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

na kanwie spraw wpływających do mojego Biura, ujawnił się problem w stosowaniu przepisów Kodeksu postępowania karnego¹ w zakresie dopuszczalności tzw. częściowej prawomocności orzeczenia, tj. sytuacji, w której odrębne rozstrzygnięcia, dotyczące odrębnych czynów (przestępstw), zawarte w wyroku uprawomocniają się w różnym czasie. Problem ten odnosi się do przede wszystkim do spraw w ramach tzw. łączności podmiotowej z art. 33 k.p.k., kiedy jednemu oskarżonemu, zarzucono kilka przestępstw i przede wszystkim ze względu na ekonomię postępowania², sprawy połączono w jedno

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 46 z późn. zm.).

² Celem regulacji z art. 33 k.p.k. jest usprawnienie postępowania przez łączne zbadanie, w jednym postępowaniu większej liczby przestępstw. Ogranicza to czas trwania postępowania, zmniejsza koszty (zamiast kilku odrębnych postępowań prowadzi się jedno), a także sprawia, że nie ma konieczności m.in. wszczynania postępowania w sprawie o wydanie wyroku łącznego. Zob. szerzej: J. Kosonoga [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1-166*, red. R. A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017, art. 33.

postępowanie³. Połączenie kilku czynów (przestępstw) w jedno postępowanie jest korzystne przede wszystkim dla organów wymiaru sprawiedliwości. Z perspektywy oskarżonego łączność podmiotowa może powodować negatywne konsekwencje, zwłaszcza na etapie postępowania wykonawczego. Jeśli bowiem wyrok sądu I instancji zostanie zaskarżony w części – w odniesieniu np. do jednego z kilku czynów – to w zakresie niezaskarżonym, rozstrzygnięcia się uprawomocniają. Zaczyna zatem np. biec okres próby, czy też roszczenia wynikające z orzeczonych środków kompensacyjnych są wykonalne (tj. pokrzywdzony może dochodzić zapłaty odszkodowania lub zadośćuczynienia orzeczonego na podstawie art. 46 k.k.⁴ albo nawiązki z art. 47 k.k.).

Dopuszczalność częściowej prawomocności wyroku jest kwestią sporną w doktrynie⁵ i koncepcją niechętnie (a w zasadzie incydentalnie) przyjmowaną w orzecznictwie. Najmniej wątpliwości budzi możliwość różnego czasu uprawomocnienia się orzeczenia złożonego podmiotowo⁶, tj. w sprawie kilku oskarżonych. W sprawach złożonych przedmiotowo, dominujące stanowisko doktryny odmawia przyznania przymiotu prawomocności orzeczeniu, które choćby w części zostało zaskarżone (np. w odniesieniu do jednego z czynów). Podsumowując poglądy doktryny, S. Steinborn wyjaśnił, że „**kryterium niezaskarżalności należy ujmować zawsze w relacji do oskarżonego, a zatem nawet jeżeli zaskarżone zostały tylko niektóre dotyczące go rozstrzygnięcia, zaskarżenie orzeczenia co do danego**

³ Zob. postanowienie SN, w którym Sąd wskazał, że „łączne rozpoznanie sprawy w zakresie wszystkich czynów, jakie zarzucano oskarżonemu, pozwala sądowi na prawidłową ocenę całokształtu jego przestępczej działalności; pozwala również na ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa i trafne zastosowanie środków karnych przewidzianych w ustawie” (postanowienie SN z 30.04.1981 r., I KZ 20/81, OSNKW 1981, nr 9, poz. 50).

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 383).

⁵ Zob. m.in.: A. Zachuta, *Horyzontalna – pozioma prawomocność przedmiotowej części wyroku*, Prokuratura i Prawo 2006, nr 9, s. 115-127; T. Grajcar, *Granice środka odwoławczego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2015, nr 7-8, s. 44-64, P. Hofmański, *Horyzontalna prawomocność części wyroku w procesie karnym*, Przegląd Sądowy 1998, nr 4; J. Haber, *Prawomocność orzeczenia a jego motywy w prawie procesowym karnym*, <https://repozytorium.amu.edu.pl/server/api/core/bitstreams/47d70b33-b075-4d04-a9d2-9325614d5462/content>; K. Postulski, *Wykonalność orzeczeń karnych w aspekcie zasady humanitaryzmu i poszanowania godności ludzkiej skazanego*, Palestra 2013, nr 11-12, s. 155-167.

⁶ Zob.: J. Zagrodnik [w:] M. Burdzik, S. Głogowska, J. Karaźniewicz, M. Klejnowska, N. Majda, I. Palka, K. Sychta, K. Żyła, J. Zagrodnik, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2024, art. 435.

oskarżonego prowadzi do nieprawomocności całości orzeczenia dotyczącego jednego czynu lub kilku czynów powiązanych węzłem kary łącznej⁷. Na takim stanowisku stoi też orzecznictwo – w dominującym zakresie. Można jednak znaleźć orzeczenia, które dopuszczają częściowe uprawomocnienie się wyroku, a tym samym – dopuszczają różnicowanie się terminu nabycia przymiotu prawomocności przez konkretne rozstrzygnięcia w wyroku⁸. Przykładowo, w jednym z orzeczeń **Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Niezależnie zatem od tego, w jakiej części kształtującej karnoprawną odpowiedzialność oskarżonego orzeczenie dotyczące określonego czynu jego sprawcy zostanie uchylone, jeżeli w tej części przekazano sprawę do ponownego rozpoznania, to w dalszym toku procesu przedmiotem orzekania jest nadal konkretny fragment odpowiedzialności karnej tego oskarżonego za ten czyn. Trzeba wyrazić zdecydowane przekonanie co do tego, że walor prawomocności materialnej wywołującej trwałe skutki może uzyskać tylko takie orzeczenie, które rozstrzyga ostatecznie o przedmiocie tego postępowania karnego, a zatem in concreto, kończy postępowanie w kwestii całkowitej odpowiedzialności karnej oskarżonego w zakresie czynu zarzucanego mu w akcie oskarżenia**⁹.

Pomijając kwestie teoretyczne oraz rozważania dotyczące teorii prawomocności¹⁰ można przyjąć, że **orzeczenie staje się prawomocne, gdy jest niezaskarżalne w**

⁷ S. Steinborn, 2.3. *Uprawnienie do orzekania poza granicami zaskarżenia a prawomocność części orzeczenia* [w:] *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym*, Warszawa 2011.

⁸ Zob. np. postanowienie SN z 24.03.2021 r., I KK 102/19, gdzie sąd dopuścił możliwość częściowego cofnięcia środka zaskarżenia („Cofnięcie środka odwoławczego jest więc dopuszczalne jedynie w odniesieniu do wyodrębnionych przedmiotowo lub podmiotowo części zaskarżonego orzeczenia, a nieskuteczne co do poszczególnych zarzutów w zakresie jednego czynu”).

⁹ Wyrok SN z 18.09.2019 r., II KK 442/18, OSNKW 2019, nr 10, poz. 62. Zob. także: wyrok SN z 10.04.2019 r., IV KK 34/19, LEX nr 2653795, gdzie przedmiotem rozpoznania sprawy przez SN była dopuszczalność modyfikacji kary poza zakresem zaskarżenia.

¹⁰ Chodzi m.in. o kwestie formalnej i materialnej prawomocności, nieodwoływalności orzeczenia jako kryterium prawomocności, niezaskarżalności i niezmienności. S. Steinborn, 3.3. *Warunki (kryteria) prawomocności* [w:] *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym*, Warszawa 2011.

drodze zwyczajnych środków zaskarżenia¹¹. S. Steinborn, rozważając kwestię prawomocności części orzeczenia, wyróżnia prawomocność przedmiotową i podmiotową oraz wertykalną i horyzontalną. Częściowa prawomocność podmiotowa nie budzi wątpliwości terminologicznych – chodzi o prawomocność orzeczenia w odniesieniu do konkretnych oskarżonych w procesie złożonym podmiotowo. Wyrok może uprawomocnić się w części dotyczącej jednego z kilku oskarżonych¹². Częściowa prawomocność przedmiotowa dotyczy zaś prawomocności konkretnych czynów, które były przedmiotem postępowania. Prawomocność wertykalna dotyczy prawomocności rozstrzygnięć, które mogłyby być samodzielnym przedmiotem odrębnego postępowania karnego. Prawomocność horyzontalna odnosi się w zasadzie do konsekwencji konkretnego rozstrzygnięcia w wyroku (np. rozstrzygnięcia w przedmiocie obowiązku naprawienia szkody w związku ze skazaniem oskarżonego)¹³.

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że wyrok – w sprawie złożonej czy to przedmiotowo, czy podmiotowo – jest sumą rozstrzygnięć¹⁴ dotyczących poszczególnych, odrębnych czynów (zdarzeń historycznych) określonej osoby. Czyny – kilka czynów tej samej osoby – mogą zostać połączone w jedno postępowanie, ale jednocześnie, każde z tych zachowań może równie dobrze stanowić przedmiot odrębnego postępowania. **Połączenie kilku postępowań w jedno nie powinno powodować dla oskarżonego negatywnych konsekwencji, w zakresie uniemożliwienia uzyskania przymiotu prawomocności przez rozstrzygnięcia dotyczące konkretnych czynów.** W przeciwnym razie, w każdej sprawie złożonej przedmiotowo, miałby on interes prawny w domaganiu się rozdzielenia postępowań w postępowaniu sądowym na odrębne procesy karne, by orzeczenia te uprawomocniły

¹¹ Np. kiedy upłynął termin do wniesienia środka odwoławczego lub sprzeciwu, upłynął termin do złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku I instancji, cofnięto środek odwoławczy lub sprzeciw, orzeczenie wydał organ II instancji, odmówiono przyjęcia środka odwoławczego lub sprzeciwu.

¹² I możliwość częściowej prawomocności orzeczenia w odniesieniu do prawomocności podmiotowej nie budzi także wątpliwości w kontekście art. 435 k.p.k.

¹³ S. Steinborn, *3. Rodzaje prawomocności części orzeczenia* [w:] *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym*, Warszawa 2011.

¹⁴ Zob. art. 413 k.p.k.

się w odrębnych terminach co implikowałoby, tytułem przykładu, rozpoczęcie orzeczonego okresu próby od daty prawomocności orzeczenia, w którym rozstrzygnięcie w tej materii zapadło.

Co więcej, istnieje możliwość połączenia w jedno postępowanie tzw. przestępstw bez ofiar i przestępstwa, gdzie pokrzywdzony działa w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Wniesienie środka odwoławczego od wyroku przez oskarżyciela posiłkowego uniemożliwia uprawomocnienie się orzeczeń co do czynów, gdzie ten podmiot nie miał *gravamen* do zaskarżenia orzeczenia. Po wydaniu wyroku nie jest możliwe wyłączenie określonego czynu do odrębnego rozpoznania i nie może tego także zrobić sąd odwoławczy. Ujmując rzecz na przykładowej sytuacji procesowej, wskazać należy, że za przestępstwo bez ofiar może dojść do skazania z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności, a za przestępstwo „z ofiarą” oskarżony może zostać uniewinniony i wówczas, gdy zaskarżony zostanie tylko czyn objęty uniewinnieniem, bieg okresu próby w związku z czynem nieobjętym środkiem zaskarżenia mógłby być liczony albo od momentu zakończenia postępowania odwoławczego albo już od momentu upływu okresu do złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku w zakresie tego czynu. Gdy termin taki jest liczony dopiero od zakończenia postępowania odwoławczego, to biorąc pod uwagę terminy rozpoznawania spraw w postępowaniu odwoławczym, niekiedy w praktyce prowadzi to do sytuacji, że realnie okres próby zaczyna biec po kilku, a nawet kilkunastu miesiącach¹⁵ od uprawomocnienia się rozstrzygnięcia – skazania za przestępstwo z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności. Im później formalnie zostanie liczony okres próby, tym później skazany będzie mógł skorzystać z instytucji zatarcia skazania (art. 76 k.k.).

Przyjmując zatem, że wyrok jest sumą ostatecznych rozstrzygnięć o przedmiocie postępowania karnego, czyli kończy postępowanie w kwestii całkowitej

¹⁵ W jednej spraw, jakie były przedmiotem skarg do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, sąd odwoławczy orzekał po ponad roku od wydania wyroku przez sąd I instancji.

odpowiedzialności karnej oskarżonego w zakresie czynu zarzucanego mu w akcie oskarżenia¹⁶, nie ma formalnych przeszkód, aby wyroki (rozstrzygnięcia zawarte w wyroku) za poszczególne czyny uprawomocniały się w różnym czasie – w zależności od tego, czy dana część orzeczenia została zaskarżona, czy nie.

Po pierwsze, zakres rozpoznania sprawy przez sąd odwoławczy, jest ściśle określony.

Co do zasady, sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia, a jeśli zarzuty zostały sformułowane w środku odwoławczym – również w granicach podniesionych zarzutów¹⁷. Uwzględnia przy tym modyfikacje zakresu zaskarżenia wynikające z art. 447 § 1 – 3 k.p.k. **Granice zaskarżenia wyznacza zakres zaskarżenia** (czy orzeczenie jest zaskarżone w całości, czy w części, a jeśli w części, to w części dotyczącej poszczególnych oskarżonych, czynów konkretnego oskarżonego, czy może w zakresie określonego rozstrzygnięcia np. o karze), **kierunek zaskarżenia** (co ma znaczenie dla np. zakazu *reformationis in peius*), **oraz, jeśli zostały podniesione, także zarzuty wskazane w środku odwoławczym**. Modyfikacje zakresu zaskarżenia z art. 447 § 1 k.p.k. dotyczą „winy”, ale w odniesieniu do konkretnego czynu. Nie budzi żadnych sporów, że skarżący może jeden czyn w wyroku zaskarżyć w całości (tj. w odniesieniu do winy), a drugi w części dotyczącej kary (art. 447 § 2 k.p.k.). Może też zaskarżyć wyrok w części dotyczącej kary za jeden z czynów, nie kwestionując sprawstwa.

Po drugie, możliwość orzekania poza zakresem zaskarżenia ma charakter wyjątkowy.

¹⁶ Cytując S. Steinborna: „ustawodawca, dopuszczając możliwość zaskarżenia tylko niektórych zawartych w orzeczeniu rozstrzygnięć dotyczących jednego czynu, wprowadza jednocześnie wyjątek od tej zasady (zasady niepodzielności przedmiotu procesu – przyp. wł.) i tym samym w pewnym przynajmniej zakresie (przy założeniu respektowania reguł samodzielności rozstrzygnięć) umożliwia „częstkowanie” odpowiedzialności”.

¹⁷ Art. 433 k.p.k.

Przyjęciu, że każde z rozstrzygnięć w wyroku uprawomocnia się odrębnie w zależności od zakresu zaskarżenia, nie stoi na przeszkodzie możliwość wyjścia poza granice środka odwoławczego przez sąd II instancji. Sąd odwoławczy może orzekać poza granicami środka zaskarżenia w czterech sytuacjach: art. 435 k.p.k. (tzw. dobrodziejstwo cudzego środka odwoławczego), art. 439 § 1 k.p.k. (zaktualizowanie się jednej z bezwzględnych przyczyn odwoławczych), art. 440 k.p.k. (rażąca niesprawiedliwość orzeczenia), art. 455 k.p.k. (poprawienie błędnej kwalifikacji prawnej czynu). Orzekanie poza granicami środka odwoławczego ma charakter wyjątkowy, a żaden z tych przepisów nie może być interpretowany rozszerzająco¹⁸. W dwóch sytuacjach sąd odwoławczy może orzekać wyłącznie na korzyść oskarżonego – art. 435 i 440 k.p.k. Celem tych przepisów jest zapewnienie sprawiedliwości rozstrzygnięcia: sprawiedliwości w rozumieniu także społecznym¹⁹. Przełamanie prawomocności rozstrzygnięcia jest zatem kierunkowe – umotywowane korzystnością (poprawieniem) sytuacji procesowej oskarżonego, by dostosować (zmniejszyć) dolegliwość sankcji karnej albo umożliwić mu dochodzenie sprawiedliwego rozstrzygnięcia (art. 435 k.p.k.). Przepis art. 455 k.p.k. umożliwia natomiast orzekanie poza granicami zaskarżenia w wąskim zakresie – wyłącznie poprawienie błędnej kwalifikacji prawnej czynu, bez możliwości korygowania sankcji karnych. Jeśli zaś chodzi o art. 439 § 1 k.p.k. to dopuszczalność szerszego rozpoznania sprawy, poza granicami środka zaskarżenia, ma oprócz aspektu „sprawiedliwościowego”, także aspekt ekonomiczny dla instytucji wymiaru sprawiedliwości. Skoro orzeczenie w części jest dotknięte wadą prawną z art. 439 § 1

¹⁸ Postanowienie SN z 12.04.2006 r., II KK 335/05, OSNKW 2006, nr 7-8, poz. 70; wyrok SN z 17.11.2005 r., II KK 216/05, OSNKW 2006, nr 2, poz. 16.

¹⁹ W odniesieniu do „rażącej niesprawiedliwości orzeczenia” J. Skorupka wskazuje, że „Rażąca niesprawiedliwość wynikająca z naruszeń procesowych to zatem takie uchybienie prawu procesowemu, które „niejako wypacza wynik postępowania”. Wymieniony stan występuje także, „gdy wydanie orzeczenia (...) było poprzedzone tak poważnymi uchybieniami (...), których nie da się pogodzić z istotą i zasadami rzetelnego procesu”. J. Skorupka, *1. Pojęcie orzeczenia rażąco niesprawiedliwego w doktrynie prawa karnego procesowego oraz w judykaturze* [w:] *O sprawiedliwości procesu karnego*, Warszawa 2013. Jeśli zaś chodzi o art. 435 k.p.k. celem jest zapewnienie wewnętrznej spójności i sprawiedliwości orzeczenia. Zob. szerzej: J. Zagrodnik [w:] M. Burdzik, S. Głogowska, J. Karaźniewicz, M. Klejnowska, N. Majda, I. Palka, K. Sychta, K. Żyła, J. Zagrodnik, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2024, art. 435 i cytowane tam orzecznictwo.

k.p.k. to i tak nie mogłoby się ostać w obrocie prawnym. Musiałoby i tak zostać wzruszone w wyniku wniesienia nadzwyczajnych środków zaskarżenia: czy to w ramach wznowienia postępowania z urzędu (art. 542 § 3 k.p.k.), czy w drodze kasacji (art. 519 k.p.k. i nast.).

Podsumowując, **prawomocność części rozstrzygnięć zawartych w wyroku, zwłaszcza wtedy, gdy mogłyby stanowić przedmiot odrębnych postępowań karnych, nie jest wykluczona. Z perspektywy teoretycznej oraz interesu oskarżonego, w większym stopniu umożliwia ona realizację celów procesu karnego (tj. zasady trafnej reakcji karnej – art. 2 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k.), ponieważ pozwala na uniknięcie sytuacji, kiedy kara lub inne środki reakcji prawnokarnej zostaną wymierzone w nieproporcjonalnym zakresie.**

Prawomocność części orzeczenia jest jednak sporną kwestią w orzecznictwie. Jedyną opcją przełamania wadliwej praktyki orzeczniczej²⁰ wydaje się podjęcie działań legislacyjnych i wprowadzenie do k.p.k. – na wzór rozwiązań funkcjonujących w k.p.c.²¹ – przepisów wprost stanowiących o częściowej prawomocności orzeczenia. Niezbędne jest zatem znowelizowanie art. 427 § 1 k.p.k. na wzór art. 363 § 3 k.p.c. Przykładowo, zmieniony art. 427 § 1 k.p.k., uwzględniający możliwość uprawomocnienia się orzeczenia w części, mógłby mieć następujące brzmienie:

Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, a także podać, czego się domaga. Orzeczenie staje się prawomocne tylko w części, w jakiej nie zostało zaskarżone, chyba że sąd drugiej instancji może z urzędu rozpoznać sprawę także w tej części.

²⁰ Z uwagi na ograniczoną kognicję Sądu Najwyższego (z powodu limitowanych podstaw do wniesienia kasacji nadzwyczajnej na etapie postępowania wykonawczego) i rozbieżności, jakie mogą występować pomiędzy różnymi apelacjami (okręgami sądów).

²¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1568 z późn. zm.).

Celowe wydaje się wprowadzenie analogicznych zmian w art. 449a § 3 k.p.k. i nadanie mu następującego brzmienia:

Strona, która wniosła apelację, może ją uzupełnić w terminie 14 dni od daty doręczenia jej uzupełnionego uzasadnienia. Wyrok staje się wówczas prawomocny w części, w jakiej nie został zaskarżony po uzupełnieniu apelacji, chyba że sąd drugiej instancji, może z urzędu rozpoznać sprawę także w tej części.

Mając na uwadze przedłożone racje, stosownie do art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich²², zwracam się z uprzejmą prośbą o dokonanie analizy wskazanych problemów i rozważenie zainicjowania stosownych prac legislacyjnych. Będę nadto wdzięczny za poinformowanie mnie o stanowisku Pana Ministra zajęтым w przedstawionej materii.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

- Pan Poseł Marek Ast Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Sejmu RP (ePUAP);
- Pan Senator Krzysztof Kwiatkowski Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Senatu RP (ePUAP).

²² Ustawa z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 z późn. zm.).